

Pravděpodobnost jednou za 1000 let. Nepřekonaný teplotní rekord z roku 1929.

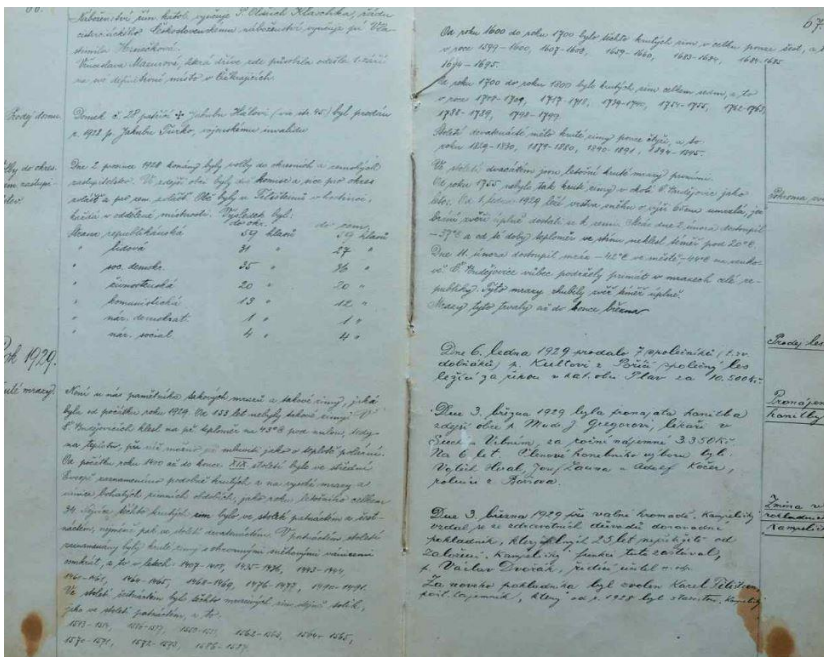
11. února roku 1929 padnul u Českých Budějovic teplotní rekord $-42,2\text{ }^{\circ}\text{C}$

V letošním roce uplyne 90 let od mimořádně tuhé zimy, která nám ve zmiňovaný den přinesla i takovýto rekord. Na některých místech byly dokonce zaznamenány i nižší teploty než je oficiální český rekord $-42,2\text{ }^{\circ}\text{C}$, který byl změřen 11. února 1929 na stanici Litvínovice u Českých Budějovic. Mnohé z těchto údajů nebyly získány z reprezentativního měření, nebo nebyly přezkoumány přístroje, a proto se tato měření nepovažují za oficiální.

Z úryvků dobového novinového zpravodajství, obecních i školních kronik je potvrzena takto tuhá zima na celém území Československa. Nebyly to jen teplotní výkyvy, jak jsme popisovali ve zprávě ze silvestra 1978, mrazy trvaly od ledna až do března roku 1929.

Často uvádíme extrémně nízké teploty z horských mrazových kotlin. Absolutně nejnižší teplota na našem území však pochází z obce Litvínovice, která je dnes součástí Českých Budějovic. Zajímavé je, že stejný den má na svědomí také rekord pro slovenské území, a to $-41,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ (Zvolenská kotlina, Vígláš-Pstruša).

Dovysvětleme nadpis. V roce 1999 se tímto extrémem zabývala i S. Křivanová. V časopisu Meteorologické zprávy uvádí: „Na základě statistické nehomogenizované českobudějovické teplotní řady jsem zjistila, že pravděpodobnost výskytu tohoto jevu je jednou za 1000 let.“ Na první fotografii dokládáme záznam z obecní kroniky obce Boršova. Kronikář se tu zamýšlí nad extrémny počasí a shrnuje výskyt mrazivých dnů již od 15. století.

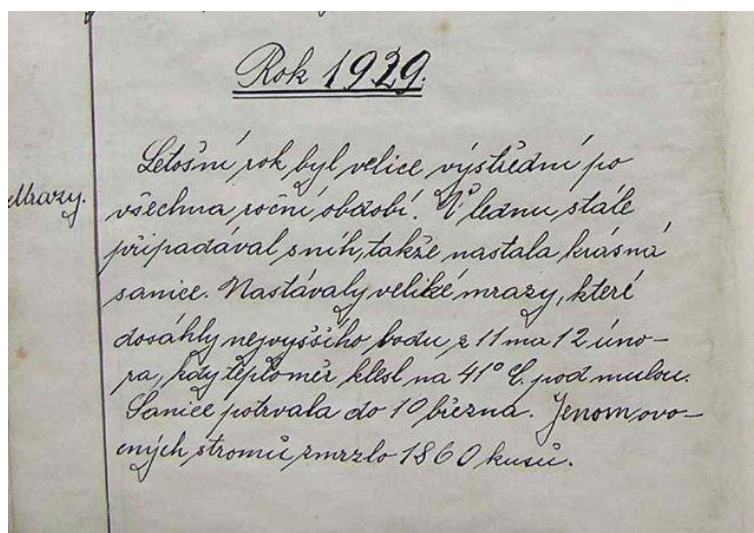

Obr. 1 Pamětní kronika obce Boršova (obecní kronika z let 1921–1950).

Bylo by velmi vhodné uvést postup při ověřování těchto rekordů. Údaj je z roku 1929 a byl změřen Sixovým teploměrem, který obsluhoval meteorolog. Také v dnešní době je nutné všechny rekordy ověřit a počkat si na potvrzení z CPP či RPP. Za účelem ověření rekordu se do Litvínovic vydal Václav Hlaváč, tehdejší úředník Státního ústavu meteorologického a inspektor staniční sítě. Odborník puntičkářské povahy přezkoumal teplotní údaje pořízené v době nejsilnějších mrazů na několika místech v Českých Budějovicích. Poté přezkoušel teploměry v Praze, aby nakonec údaj $-42,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ naměřený v Litvínovicích potvrdil.

Vliv studeného období na obyvatele, vegetaci a zvěř

Tristní byl stav zvěře a vegetace. Velmi negativně ovlivnilo dlouhé mrazivé období i obyvatele. V přiložených obrázcích z dobových kronik (obr. 2, 3 a 4) se můžeme dočíst o krutých mrazech trvajících až do března. Školní kroniky píší o dlouhých prázdninách z důvodu nízké teploty vzduchu. Třídy se nedařilo udržet v teple, přestože se oheň v kamnech udržoval i přes noc. Kvůli mrazům onemocnělo mnoho žáků. Školy se znovu otevřely až v březnu. K drsnosti zimy 1928/29 značně přispěla sněhová pokrývka, jež v českých zemích setrvávala od počátku ledna až do poloviny března. V lednu a únoru se stále ještě vyskytovala místa i v nižších polohách, byla vyšší než 50 cm.

Obr. 2 Pamětní kniha obce Bavorovice (obecní kronika z let 1929–1951).

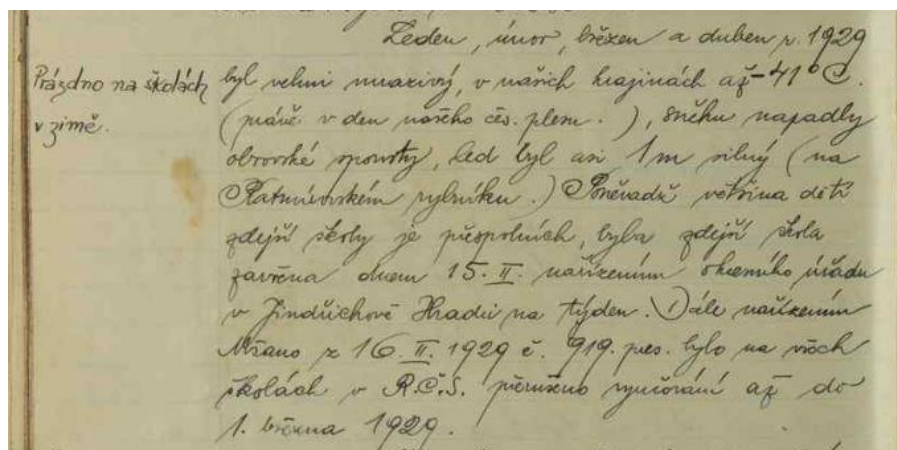
Bavorovice v kronice uvádějí umrznutí 1 860 ovocných stromů. Doplňujeme citaci z dobového tisku: „Významný pomolog Josef Kudlák zdůrazňuje, že zima 1928/29 znamenala výrazný předěl v odrůdovém složení našeho ovocnářství. V důsledku primárních a druhotných úhynů ovocných dřevin a následných nových výsadeb z našeho ovocnářství prakticky téměř vymizela značná část doposavad hojně pěstovaných tradičních staročeských odrůd našich ovocných dřevin.“ Václav Hlaváč popisuje ve své publikaci z roku 1932: „Prosinec 1928 byl pro zemědělce ještě příznivý, i když mrazy ve druhé třetině měsíce mohly poněkud poškodit ozimy, jelikož chyběla sněhová pokrývka. Ta se vytvořila až v průběhu ledna.“ Pohroma stihla také ptactvo, v Riegrových sadech sbírali do nůši umrzlé ptáky. Zajíci se nemohli

pást, často je bylo vidět ve stodolách, kam se zalézali ukrýt. Koroptve umíraly hladem či byly hubeny dravci. Zdevastována byla včelstva.

Začátkem února přišly velmi tuhé mrazy a poškodily více než polovinu ovocných a okrasných stromů. I přes silnou vrstvu sněhu místy vymrzlo obilí. Karel Krška v Meteorologických zprávách z roku 2009 popisuje: „Silné mrazy dlouhého trvání byly příležitostí k bližšímu poznání vlivu mrazů na půdu, který se obecně v zemědělské praxi považuje za příznivý.“ Nedávno jsme také publikovali agrometeorologický příspěvek, ve kterém meteorologové popisovali teplotu v první polovině ledna v různých hloubkách půdy. S vyšší sněhovou pokrývkou teplota půdy pomaleji reaguje na prudké ochlazení. Účinek na vegetaci doplnili odborníci z oddělení aplikované biometeorologie. Krška dále popisuje: „Meteorologické stanice a další pokusná místa začala dodávat údaje o promrznutí půdy na orných pozemcích a na loukách, doplněné s údaji o výšce sněhové pokrývky. V částech pokrytých vegetací byla hloubka promrznutí do 70 cm, ve městech to bylo od 100–200 cm. Ve městech hlubší promrznutí způsobilo odklizení sněhu a umělé povrchy.“

Lidové noviny vydaly 2. 2. 1929 zprávu: „Kruté mrazy v Československu. Ostrý mráz, který nastal včera odpoledne ve střední Evropě, podle úsudku znalců potrvá patrně jeden nebo dva dny. Pak možné očekávat zmírnění, ba dokonce i oblevu. Mrazy nutno přičísti studeným větrům, přicházejícím z Ruska, a velkému vyzářování tepla z povrchu zemského působením bezoblačného nebe. Ostrý mráz je také ve východní a jihovýchodní Evropě.“ Očekávané zmírnění mrazů sice nastalo, ale předcházelo vlně ještě intenzivnějších mrazů.

Z Lidových novin ze dne 13. 2. 1929: „Vlakům seřazeným na kolejištích ve stanicích přimrzají kola ke kolejím, nelze rozpínat přimrzlé vozy. Kruté mrazy dolehly zle také na cikány. Hospodářství, kde je ustájen menší počet kusů dobytka, mají problém s promrznáním. Kravám i ve chlévě zamrzají vemena, tudíž se nehodí pro chov.“ Z kroniky na obr. 3 se dočítáme, že na Ratmírovském rybníku je led o tloušťce 1 metr.

Obr. 3 Školní kronika Blažejov (z let 1920–1936).

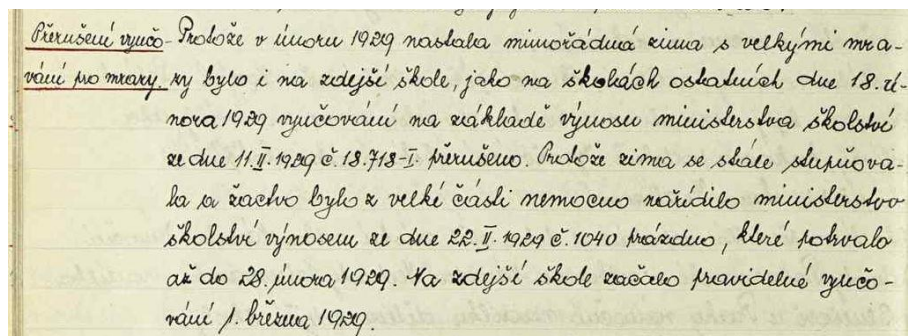
V závěru citujme prvního ředitele Státního meteorologického ústavu Rudolfa Schneidra: „Zima 1928/29 neodpovídala všeobecnému po desetiletí převládajícímu teplejšímu rázu počasí. Výskyt považuji za náhodný, anomální, nicméně přirozený jev.“

Aby byla zpráva kompletní, uvádíme klimatologické zhodnocení tehdejší zimy, potažmo jednotlivých měsíců ledna a února v klementinské řadě od roku 1775 do 2018. Zima 1928/1929 se s průměrnou sezonní teplotou $-5,4\text{ }^{\circ}\text{C}$ v 244 let dlouhé klementinské řadě řadí jako 4. nejchladnější. Zima s vůbec

nejnižší průměrnou teplotou $-6,1\text{ }^{\circ}\text{C}$ naměřenou na stanici Praha-Klementinum byla zaznamenána v letech 1829/1830.

Pro Klementinum se leden 1929 s průměrnou měsíční teplotou $-5,4\text{ }^{\circ}\text{C}$ řadí jako 19. nejchladnější.

Únor 1929 s průměrnou měsíční teplotou $-11,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ se řadí jako vůbec nejchladnější v klementinské řadě.

Obr. 4 Školní kronika Benešov nad Černou (z let 1920–1936).

Kontakty:

Martina Součková

manažerka komunikace

e-mail: martina.souckova@chmi.cz, tel.: 777 181 882/735 794 383

Jan Doležal

manažer komunikace

e-mail: jan.dolezal2@chmi.cz, tel.: 724 342 542